

Ба Шӯрои диссертатсионии 6D-KOA.030
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри
Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Ашурзода Ҷамшеди Хуршед дар мавзӯи «Ифротгароии динию сиёсӣ ва хусусиятҳои муҳимми он дар раванди дигаргуншавии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ (илмҳои сиёсӣ)

Дар марҳилаи навини давлатдорӣ миллий яке аз ҳадафҳои стратегии давлату ҳукумат ҳифзи сохтори конститутсионӣ давлат ва таҳкими давлатдорӣ миллий мебошад. Тибқи Конститутсия Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона эълон гардидааст. Аз ин рӯ, рушди ниҳодҳои демократӣ, таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, кафолати озодии вичдон, таъмини амнияти миллии кишвар, таъмини суботи ҷомеа ва дар маҷмӯъ ба амал баровардани рушду инкишофи мамлакат ҳадафҳои олии Ҳукумати кишвар маҳсуб меёбанд. Мутаассифона, дар радифи имкониятҳо ва шароитҳои дар амал татбиқ намудани стратегияҳои мазкур, инчунин як қатор омилҳо ва ҳафзу хатарҳои арзи ҳастӣ менамоянд, ки ба амнияти миллии кишвар ва дар маҷмӯъ ба сохтори конститутсионӣ давлат таҳдиди воқеӣ ба шумор мераванд. Дар миёни онҳо ифротгароии динию сиёсӣ яке аз омилҳои хатарзо ва зухуроти манфии мебошад, ки дар таҳкими давлатдорӣ миллий ба таври ҷиддӣ ҳалал мерасонад.

Пайдоиш ва мавҷудияти ифротгароии динию сиёсӣ дар ҳар як кишвар ба назар мерасад. Аммо дар кишварҳои пасошӯравӣ он хусусиятҳои хоси худро доро аст. Ифротгароии динию сиёсӣ ҳанӯз дар замони шӯравӣ ҳамчун воситаи муборизаи сиёсӣ идеологӣ дар муқобили Ҳукумати Шӯравӣ пайдо гардида буд. Аммо баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ дар давлатҳои Осиёи Марказӣ ифротгароии динию сиёсӣ ба омилҳои ноустуворкунандаи ҷомеа табдил ёфт. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад дар зери таъсири ифротгароии динию сиёсӣ ҷанги шаҳрвандӣ ба вуқӯъ омад. Баъди ба имзо расидани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллий ҳарчанд ҷанги шаҳрвандӣ хотима ёфта бошад ҳам, мутаассифона зухуроти ифротгароии динию сиёсӣ на танҳо аз байн нарафт, балки мавҷудияти худро дар шароити навини давлатдорӣ низ нигоҳ дошт.

Аз ибтидои солҳои 2000 сар карда бо қарорҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қаламрави мамлакат ғайолияти як зумра ҳизбу ҳаракатҳои ифротгароӣ ва террористӣ мамнуъ эълон гардида, пайравӣ намудану

ҷонибдорӣ кардани онҳо ҷиноят маҳсуб меёбад. Дар шароити ҷаҳони зудтағйирёбанда, махсусан дар шароити рушди технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ таҳдиду хатари ифротгароии динию сиёсӣ зиёд гардида истодааст. Технологияҳои иттилоотӣ ва шабакаҳои интернетӣ ба ифротгароён ва тундгароён имконият додааст, ки онҳо бе ягон мушкилӣ ғояҳои ифротии худро дар миёни кишрҳои гуногуни ҷомеа таблиғ намоянд ва афкори ҷамъиятиро бо андешаҳои тундгарой захролуд созанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қишри аз ҳама зиёд осебпазир ҷавонон мебошанд. Маълум аст, ки тули солҳои зиёд аст, ки қисме аз ҷавонони мамлакат барои қору фаъолият ба Федератсияи Россия ба муҳоҷират сафар менамоянд ва айни замон таблиғӣ андешаҳои ифротӣ дар миёни муҳоҷирони тоҷик хеле хатарзо гардидааст. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки аз ҳама бештар муҳоҷирон андешаҳои ифротгароёнро ҷонибдоранд. Гузашта аз ин, дар дохили мамлакат низ ҳизбу ҳаракатҳои ифротию тундгаро ҷонибдорони зиёд доранд, ки чунин ҳолат барои суботи сиёсии мамлакат хатарзо мебошад.

Бо дарназардошти чунин вазъият омӯзиши паҳлуҳои гуногуни ифротгароии динию сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон хеле муҳим ба шумор рафта, муайян намудани сабабҳои пайдоиши он ва ба таври дуруст ба роҳ мондани мубориза бо ин падидаи номатлуб зарур аст.

Дар раванди омӯзиши мавзӯи асарҳои илмии олимони хориҷӣ ва ватанӣ истифода бурда шудаанд. Махсусан, назарияҳои сиёсии олимони шӯравӣ барои нишон додани моҳияти ифротгароии динӣ ва сабабҳои пайдоиши он мусоидат намудаанд. Инчунин дар раванди таҳқиқот назарияҳои сиёсии олимони рус ва муҳаққиқони ватанӣ низ ба таври фаровон истифода бурда шудаанд. Асосҳои назариявии таҳқиқотро низ ҳулосаҳои назариявии олимони мазкур ташкил медиҳанд.

Дар раванди таҳқиқот усулҳои мушаххаси илмӣ истифода шудаанд. Аз ҷумла, таҳлили системавӣ, муқоисавӣ, рафторӣ, институтсионалӣ ва навъбандӣ истифода шудаанд.

Дар маҷмӯъ, усулҳои илмии истифодашуда имкон доданд, ки сабабҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шуда, омилҳои гуногуни таъсиррасон ба ин раванд нишон дода шаванд. Махсусан, муайян намудани мушкилиҳои мубориза бо ифротгароии динию сиёсӣ ва пайдо намудани роҳу воситаҳои мувофиқ ҷиҳати муқовимат бо ин падидаи номатлуб бо истифода аз иқтидори методологии усулҳои номбаргардида амалӣ карда шудааст.

Масъалаи ифротгароии динию сиёсӣ дар илмҳои сиёсии ватанӣ ба таври маҷмӯӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шуда, он ҳамчун таҳдид ба суботи сиёсии ҷомеа нишон дода шудааст. Бандҳои алоҳидаи навоари илмии таҳқиқот дар ҳолатҳои зерин ифода меёбанд: моҳият ва хусусиятҳои муҳимми ифротгароии динию сиёсӣ омӯхта шудаанд; сабабҳо ва омилҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ мавриди омӯзиш қарор дода шуда, роҳу воситаҳои муқовимат бо он нишон дода шудаанд; хусусиятҳои муҳимми сиёсишавии дин таҳлил гардида, нишонаҳои он ҳамчун омили бавучудоварандаи ифротгароии динию сиёсӣ муайян карда шудааст; омилҳои

гуногуни паҳншавии ифротгароии динию сиёсӣ дар миёни ҷавонон таҳлил гардидааст; пайдоиш ва ташаккулёбии ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст; мушкилот ва дурнамои муқовимат бо ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шудааст.

Диссертатсияи мазкур аз муқаддима, се боб, шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Дар муқаддимаи диссертатсия муҳимияти омӯзиши мавзӯ асоснок карда шуда, сатҳи омӯзиши мавзӯи интихобшуда таҳлилу баррасӣ гардида, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот нишон дода шудаанд. Инчунин, дар муқаддима асосҳои методологии таҳқиқот, навоварии илмӣ, бандҳои муҳими барои ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ амалии таҳқиқот, сатҳи татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот ва сохтори диссертатсия нишон дода шудаанд.

Боби якуми диссертатсия – «Ҷанбаҳои назариявӣ методологии омӯзиши ифротгароии динию сиёсӣ», ба таҳқиқи асосҳои илмӣ назариявӣ ва хусусиятҳои концептуалии масъалаи ифротгароӣ бахшида шуда, дар он хусусиятҳои муҳими ифротгароии динию сиёсӣ, сабабҳои пайдоиши он ва роҳу воситаҳои пешгирӣ намудани он мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Зербоби аввали боби якум – «Ифротгароии динию сиёсӣ ҳамчун объекти таҳқиқот», бевосита ба омӯзиши хусусиятҳои муҳими ифротгароии динию сиёсӣ бахшида шуда, дар доираи ин зербоб алоқамандии ифротгароӣ бо бундгароии динӣ, терроризм, исломизм ва ғ. баррасӣ гардидаанд.

Бори аввал ба омӯзиши ифротгароии динӣ олимони шӯравӣ таваҷҷуҳи ҷиддӣ зоҳир намудаанд. Дар таҳқиқоти Бражник И.И., Филимонов Э.Г., Арестов В.Н. ва Галперин Б.И., ки баъди солҳои 70-уми асри XX анҷом дода шудаанд, ифротгароии динӣ ҳамчун зухуроти идеологӣ муаррифӣ гардида, хусусиятҳои зиддиҷамъиятӣ ва зиддикоммунистии он нишон дода шудаанд. Онҳо моҳият ва хусусиятҳои ифротгароии диниро вобаста ба амнияти ҷомеаи шӯравӣ баррасӣ намуда, хусусиятҳои зиддиҷамъиятӣ ва зиддикоммунистии онро нишон додаанд. Муҳаққиқони шӯравӣ асосан масъалаи ифротгароиро бо дарназардошти муборизаи идеологии давраи «ҷанги сард» баррасӣ намудаанд. Онро ҳамчун яроқи идеологии кишварҳои буржуазӣ дар муқобили Иттиҳоди Шӯравӣ муаррифӣ кардаанд.

Пайдоиш ва ташаккулёбии ифротгароии динию сиёсӣ, ки ҳамчун раванди манфии ҳаёти сиёсии ҷомеа ба шумор меравад, барои ҳар як мамлакат таҳдиди воқеӣ мебошад. Бояд гуфт, ки мавриди истифода қарор додани мафҳуми «ифротгароии динию сиёсӣ» имкон медиҳад, ки падидаҳои дар соҳаи дин баамалоянда аз амалҳои ғайриқонунии дар соҳаи сиёсат зоҳиршаванда фарқ карда шаванд. Махсусан, бо назардошти мазмуни асосии ифротгароии динию сиёсӣ мақсадҳои сиёсии дар зери ниқоби дин амалишаванда ба осонӣ мушоҳида мегарданд.

Зербоби дуюми боби якум – «Омилҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ ва роҳу усулҳои муқовимат бо он», ба омӯзиши сабабҳо ва заминаҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ бахшида шудааст. Дар зербоби мазкур

омилҳои бавучудоварандаи ифротгароӣ ва роҳу воситаҳои муқовимат бо ин зухуроти номатлуб баррасӣ шудаанд.

Ифротгароии динию сиёсӣ дар зерӣ таъсири як қатор омилҳо пайдо гардида, инкишоф меёбад. Баъзан шарту шароити баамалода низ ба ғайри омилҳои ҳаракатҳои ифротгароӣ имкон медиҳанд, ки онҳо ҷонибдорон ва пайравони худро марҳила ба марҳила зиёд намоянд. Дар таҳқиқоти мазкур шарту шароитҳое, ки дар заминаи онҳо ифротгароии динию сиёсӣ пайдо гардида, ташаккул меёбад, омилҳои бавучудоварандаи ифротгароӣ номида шудаанд.

Даъвоҳои сиёсии руҳониёни нуфузманд аз як ҷониб ва кӯшиши дар раванди муборизаи сиёсӣ истифода намудани дин аз ҷониби дигар барои пайдоиш ва ташаккули ифротгароии динию сиёсӣ шароит муҳайё менамояд. Дар баробари ин, яке аз омилҳои асосии афзоиши равияҳои ифротгароӣ ва авҷ гирифтани ифротгароии динию сиёсӣ ин таъсири давлатҳои хориҷӣ мебошад. Як гурӯҳ руҳониёни мамлакат дар давлатҳои таҳсилоти динӣ мегиранд, ки дар он ҷойҳои андешаҳои ваҳобӣ, салафӣ ва бунёдгароиро дар зехну тафаккури онҳо ҷойгир менамоянд. Баъди бозгашт ба ватан онҳо арзишҳои давлати дунявиро маҳкум намуда, ташкили давлати исломиро ба таври васеъ тарғибу ташвиқ менамоянд. Махсусан, ба мамлакат ворид гардидани ғояпардозони ҳаракатҳои ғайриқонунӣ ва гурӯҳҳои ифротгароӣ боиси вайрон гардидани анъанаҳои динию мазҳабии ҷомеа шуда, сабаби ба вучуд омадани дастаҳои ҷиноятпеша ва зухур намудани шиддати иҷтимоию сиёсӣ мегардад.

Барои пешгирӣ намудан ва мубориза бурдан бо зухуроти ифротгароии динию сиёсӣ гузаронидани мониторинги раванди ташаккули он хеле аҳамиятнок мебошад. Дар раванди мониторинг васоити ахбори омма аз ҷониби ифротгароён истифодашаванда ва аудиторияи ташвиқоти онҳо бояд муайян карда шуда, дар муқобили онҳо воситаҳои мувофиқи мубориза истифода бурда шаванд. Мутаассифона, барои даъватҳои ифротгароён барои барҳам задани тартиботи ҷамъиятӣ, ки саропо иғвоангезию кинасизм мебошанд, дар аксар маврид аз ҷониби васоити ахбори омма дохилӣ бечавоб мекӯянд, ки чунин ҳолат ба афкори ҷамъиятӣ таъсири манфӣ мерасонад. Дар маҷмӯъ мубориза бо ифротгароии динию сиёсӣ характери комплексӣ дошта, дар раванди муқовимат бо он тамоми воситаҳо ва роҳу усулҳо бояд ба кор бурда шаванд.

Дар боби дуҷумла диссертатсия – «Ифротгароии динию сиёсӣ ҳамчун таҳдид ба суботи сиёсии ҷомеа» – сиёсати дин, идеологияи исломгароӣ, стратегияҳои муборизаи идеологӣ ва паҳншавии ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ дар миёни ҷавонон таҳлили баррасӣ гардидаанд.

Зербоби якуми боби дуҷумла – «Сиёсати дин ҳамчун омилҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ» ба омӯзиши хусусиятҳои муҳими раванди сиёсати дин ва сиёсати дини ислом бахшида шуда, радикализатсияи дини ислом ва дар заминаи он пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ нишон дода шудааст.

Дар охири асри XX ва ибтидои асри XXI зухуроти сиёсишавии дин ба яке аз масъалаҳои муҳимми ҳаёти сиёсии ҷомеа табдил ёфта, ба равандҳои иқтисодию сиёсӣ ва иҷтимоию фарҳангии мамлакат таъсири амиқ мерасонад. Дар кишварҳои, ки системаҳои сиёсиашон дар ҳоли ташаккулёбӣ мебошанд ва дар марҳилаҳои муҳимми давлатдорӣ ва рушди ҷомеа қарор доранд, дин ба сахнаи сиёсат ворид гардида, ба таври ғайбӣ ва ҷашмгир дар ҳаёти сиёсии мамлакат таъсиррасонӣ менамояд. Махсусан, дар ҷомеаҳои демократии замони муосир иштироки дин дар равандҳои сиёсии мамлакат кайҳо боз ҳамчун воситаи дар амал татбиқ намудани ҳадафҳои сиёсӣ иқтисодӣ ва иҷтимоию идеологии нерӯҳои мухталиф истифода бурда мешавад. Чӣ гунае, ки аз таҷрибаи давлатҳои гуногуни олам мушоҳида кардан мумкин аст, ки сиёсишавии дин дар замони муосир дар аксар маврид дар самти таъмини амнияти миллӣ ва таъмини суботи сиёсии ҷомеа мушкилиҳои зиёдро ба вуҷуд меорад.

Дар баробари омилҳои дохилӣ инчунин ба раванди сиёсишавии ислом омилҳои хориҷӣ таъсиргузор мебошад. Ба омилҳои хориҷӣ чунин ҳолатҳоро дохил намдан мумкин аст: рушди терроризми байналмилалӣ, ғайбӣ гардидани ташкилоту созмонҳои ифротгарою террористии байналмилалӣ, нооромии сиёсӣ иҷтимоӣ дар кишварҳои ҳамсоя, низоъҳои мусаллаҳона, идеологияи исломгароӣ, идеологияи ташкил намудани инқилоби исломӣ ва ғ.

Дар зербоби дуҷуми боби дуҷум – «Паҳншавии ифротгароии динию сиёсӣ дар миёни ҷавонон» як қатор омилҳои таҳлилу баррасӣ гардидаанд, ки онҳо сабаби паҳншавии андешаҳои ифротӣ мегарданд ва ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротгароӣ имкон медиҳанд, ки ба зехну тафаккури ҷавонон таъсиррасонӣ намоянд. Дар таҳқиқоти мазкур қайд мегардад, ки ифротгароён чӣ дар дохили мамлакат ба воситаи пайравони худ ва чӣ дар хориҷи кишвар ба воситаи шабакаҳои иҷтимоӣ ва интернетӣ амалҳои ифротгароии худро анҷом медиҳанд ва бо ин роҳ ба зехну тафаккури ҷавонон таъсири манфӣ мерасонанд. Инчунин ифротгароён кӯшиш менамоянд, ки бо ҳар роҳи восита ба дохили мамлакат аз хориҷа адабиёти ифротгароӣ, аудио ва видеоролиқҳои дорои характери ифротгароиро ворид намоянд.

Дар раванди амалӣ гардидани ҳадафҳои ифротгароӣ онҳо барои тарғибу ташвиқ намудани ғояҳои ифротӣ тундгароии худ дар замони муосир аз технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ ба таври васеъ истифода менамоянд. Ин аст, ки тӯли солҳои охир аз ҷониби муҳаққиқон мафҳумҳои ифротгароии иттилоотӣ, киберэкстремизм ва ғ. истифода шуда истодаанд. Вайрон намудани фазои иттилоотии ҷомеа мақсади асосии онҳо буда, алоқаҳои иттилоотӣ ва таъсиррасонии иттилоотӣ яроқи асосии онҳо ба шумор меравад.

Дар боби сеҷуми диссертатсия – «Таъсири ифротгароии динию сиёсӣ ба суботи сиёсии Тоҷикистон ва роҳи усулҳои безараргардонии он», ифротгароии динӣ, радикализи исломӣ, омилҳои бавучудоварандаи онҳо, пеш аз ҳама, омилҳои дохилию берунӣ, оқибатҳои ноговорӣ ғайбӣ ташкилотҳои ифротгарою террористӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ, аз

чумла дар Тоҷикистон, роҳу воситаҳои муқовимат бо паҳншавии ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода шудаанд.

Дар зербоби аввали боби сеюм – «Сабабҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ дар Тоҷикистон», сабабҳои пайдоиш, омилҳои таъсиррасон ва фаъолияти ташкилотҳои ифротгароӣ террористӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Додгоҳи Олии мамлакат фаъолиятшон мамнуъ эълон шудаанд, таҳлилу баррасӣ шудаанд. Одатан, дар ҳар як мамлакат пайдоиши ифротгароии динию сиёсӣ дар зери таъсири омилҳои берунӣ ва дохилӣ ба амал меояд. Чунин қонуният ҳосилҷомаи Тоҷикистон низ мебошад. Барои афзоиши ифротгароии динӣ дар Тоҷикистон ва умуман дар минтақаи Осиёи Марказӣ низоъҳои минтақавӣ ҳавзаҳои Осиё ва Шарқи Наздик омили пуриқтидор ба шумор меравад. Ҳизбу ҳаракат ва ташкилотҳои ифротгароӣ террористӣ, ки дар низоъҳои мазкур ширкат меварзанд, барои ба ҷониби худ ҷалб намудани ҳаммаслақон, зиёд намудани сафҳои худ ва ниҳоятан барои мустаҳкам намудани мавқеи худ дар кишварҳои мусулмонӣ ба таври густурда фаъолиятҳои пинҳонӣ анҷом медиҳанд.

Зербоби дуюми боби сеюм – «Мушкилот ва дурнамои муқовимат бо ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ба омӯзиши равандҳои сиёсии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ, инчунин ба баррасии шарту шароитҳои ташаккулёбии ифротгароии динию сиёсӣ бахшида шудааст. Дар заминаи омӯзиши омилҳои мазкур мушкилиҳои асосии муқовимат бо ин падидаи номатлуб нишон дода шудааст. Таҳлилу таҳқиқи масъалаҳои мазкур нишон дод, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти мубориза бо ифротгароии динию сиёсӣ ва тундгароии исломӣ бо ҷанд далел ба мушкилиҳои ҷиддӣ рӯ ба рӯ мегардад. Бояд гуфт, ки дар миёни кишварҳои Осиёи Марказӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мамлакате мебошад, ки дар солҳои аввали соҳибистиклолии худ ҷанги шаҳрвандиро аз сар гузаронид, ки онро гуфтан мумкин аст, ки муборизаи байни нерӯҳои исломӣ ва нерӯҳои ҳукуматӣ буд.

Мушкилии дигари мубориза бо ифротгароии динию сиёсӣ бо рушди технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ ва равандҳои босуръати ҷаҳонишавӣ алоқамандӣ дорад. Айни замон ифротгароён ва террористон ба воситаи шабакаҳои иҷтимоӣ ва сомонҳои интернетӣ қушоду равшан дар муқобили режими қонунӣ давлат баромад намуда, пайваста ба паҳн намудани андешаҳои ифротӣ ва тундгароӣ машғул ҳастанд.

Хулосаҳо ва натиҷаҳои асосии диссертатсия барои таҳқиқи минбаъдаи ифротгароии динию сиёсӣ заминаи илмӣ назариявӣ фароҳам меоварад. Инчунин натиҷаҳои таҳқиқот барои гузаронидани мониторинги вазъи ифротгароии динию сиёсии ҷома метавонад истифода бурда шавад. Маводи таҳқиқот барои ташаккули ҷаҳонбинии назариявии муҳаққиқони ҷавон ва онҳое, ки ба омӯзиши ифротгароии динию сиёсӣ машғул мегарданд, хеле аҳамиятнок мебошад.

Тавсияҳои амалии муаллиф ва хулосаҳои диссертатсия дар фаъолияти Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросими назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти мубориза бар зидди ифротгароӣ метавонанд истифода бурда шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди таълим ба таври васеъ истифода бурда шаванд; омӯзгорони фанҳои сиёсатшиносӣ, амнияти миллӣ, диншиносӣ, сотсиология метавонанд рисолаи мазкурро ба донишҷӯён ҳамчун адабиёти иловагӣ барои мутолиа намудан тавсия кунанд; маводи диссертатсия метавонад дар раванди таҳияи барномаҳои таълимӣ, васоити таълимӣ ва китобҳои дарсӣ низ истифода бурда шавад.

Саҳми шахсии унвонҷӯи дарёфти дараҷаи илмӣ дар муайян намудани мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, муайян намудани объект ва предмети таҳқиқот, гузоштани масъалаҳои асосии таҳқиқот, коркард ва тафсири маълумотҳои бадастомада, коркарди муқаррароти назариявӣ ва методӣ, пешниҳод намудани тавсияҳои амалӣ инъикос меёбад. Хулосае, ки дар диссертатсия ба назар мерасанд, натиҷаҳои таҳқиқоти мустақилонаи унвонҷӯ ба шумор меравад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 5 мақолаи илмӣ ва 3 маърузаи муаллиф инъикос гардидаанд. Мақолаҳои илмии муаллиф дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд.

Дар диссертатсия дар баробари муваффақиятҳои инчунин норасоӣҳо низ дида мешаванд, ки онҳоро ба таври зерин нишон медиҳем:

1. Дар диссертатсия ба масъалаи раванди ташаккули маданияти дунявии шаҳрвандон ҳамчун омили пешгирикунандаи ифротгароии динию сиёсӣ диққати камтар дода шудааст. Танҳо дар баъзе мавридҳо ин масъала ёддоварӣ мешаваду бас.

2. Агар муаллиф дар таҳқиқоти худ тафовути ифротгароии динию сиёсӣ ва тундгароии диниро ба таври муфассал баррасӣ менамуд, барои амалияи сиёсӣ чамбияти чунин таҳқиқоти хеле арзишманд мешуд.

3. Дар таҳқиқоти муаллиф ба масъалаи роҳҳои пешгирӣ намудани ифротгароии динию сиёсӣ диққати камтар дода шудааст.

Эродҳои мазкур ба мазмуну муҳтавои диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд. Аз ин рӯ, ба муаллиф тавсия мегардад, ки дар таҳқиқоти минбаъдаи худ онҳоро ба инобат гирифта, мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор диҳад.

Дар маҷмӯъ, гуфтан мумкин аст, ки диссертатсияи Ашурзода Ҷамшеди Хуршед ба омӯзиши яке аз масъалаҳои муҳимтарини замони муосир бахшида шуда, дар илмҳои сиёсии ватанӣ иқдоми хеле муҳим мебошад. Диссертатсияи мазкур кори мустақилона анҷомёфтае мебошад, ки сохтори он тибқи талаботи муқарраргардида таҳия шудааст. Дар раванди таҳқиқот миқдори зарурии адабиёти илмӣ истифода гардидааст. Адабиёти истифодашуда ба масъалаи омӯхташаванда ва масъалаҳои баррасигардида робитаи бевосита доранд. Гузашта аз ин, диссертатсия аз рӯи мазмуну мундариҷа бо ихтисоси интихобнамуда мувофиқат менамояд. Дар маҷмӯъ, адабиёти омӯхташуда, маводи истифодашуда, баррасиҳои муаллиф, хулосаҳои асосии диссертатсия, мазмуну мундариҷаи он, методҳои илмии

истифодагардида бо ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мувофиқат менамоянд.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Ашурзода Ҷамшеди Хуршед дар мавзӯи «Ифротгароии динию сиёсӣ ва хусусиятҳои муҳимми он дар раванди дигаргуншавии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» ба талаботи пешбиниамудаи бандҳои 10-16 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Диссертатсияи мазкур таҳқиқоти муқаммал ва мустақилона анҷомёфта ба шумор рафта, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ аст.

Муқарризи расмӣ:

**Муовини директори Институти
фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи
ба номи А.Баҳоваддинови Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои фалсафа**

Ҳайдаров Р.Ҷ.

19.11.2020

Имзои доктори илмҳои фалсафа Ҳайдаров Р.Ҷ.-ро тасдиқ менамоям.
Мудири шӯъбаи кадрҳои ИФСҲ ба номи А.Баҳоваддинови АМИТ

19.11.2020

Суроғай муқарриз:

734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, Хиёбони Рӯдакӣ, 17.